

The Journal
of
Theological Studies

JULY, 1919

DOCUMENTS

ST MAXIMUS OF TURIN *CONTRA IVDAEOS*.

WITH A DESCRIPTION OF THE VERONA MS (LI [49]).

WITH his contemporaries Leo of Rome and Peter Chrysologus of Ravenna, with Augustine a generation before him and Caesarius of Arles a generation or two after him, Maximus makes up the group of the great preachers of the early Western Church. Any *Homiliarium*, or general collection of sermons for the course of the Christian year, dating from pre-Carolingian times, is pretty sure to contain some of the homilies of Maximus. A systematic attempt to collect from their different sources all the scattered sermons and occasional writings of St Maximus was made in the latter part of the eighteenth century, when, under the special patronage of pope Pius VI, a superb folio was issued from the press of the Propaganda *Sancti Maximi episcopi Taurinensis Opera* . . . Romae MDCCLXXXIV. I can nowhere find in the volume the name of the editor, but Bardenhewer (*Patrologie*² p. 465) gives it as Bruni: whoever he was, he took very considerable pains. His chief authorities, he tells us, were a MS at St Gall of the eighth century, a MS of the Sessoriana at Rome (the Sessoriani are now in the Biblioteca Vittorio Emanuele) from Nonantola, of the seventh or eighth century, and a MS (C xcvi) of the Ambrosiana at Milan of the eighth century. He might well have added as a fourth the Verona MS LI (49) from which Dr Spagnolo and myself have drawn the sermons and treatises of St Maximus published in the JOURNAL, since, though the number of pieces is relatively small, the antiquity of the MS is greater than that of any of the three 'codices praecipui'. But in fact the editor had never seen the MS: Morosini, bishop of Verona, ordered all the necessary matter to be copied out for the Roman editor, but the copyist presumably quailed before the difficulties of the task, for out of the 132

leaves which contain sermons and treatises of St Maximus he only dealt with 80. What he took and what he left, and what therefore remained over for the late Dr Spagnolo and myself, will be made clearer by the following table.¹

Fol. 1 should come between fol. 39 and fol. 40; and was printed with fol. 40 ff in the JOURNAL for January 1915, see below.

Foll. 2-39 contain homilies on lections from the Gospels; but while they are, I think, continuous within their own limits, they lack both beginning and ending: something is lost before fol. 2 and something apparently after fol. 39, but how much it is impossible to say without knowledge of the quaternion signatures—if I am ever at Verona again, I shall hope to clear up this difficulty. These thirty-eight leaves purport to be reproduced in the 1784 edition, coll. 751-782; but it should be noted that the first homily of the MS, I suppose because it was imperfect, is printed last, coll. 778-782, and that one whole homily (foll. 16b-17b of the MS) is omitted. In about half of the twenty-three homilies a lacuna is marked, and to judge by our experience with other parts of this copyist's work, a good deal could probably still be deciphered by an expert student. The whole collection is labelled in the edition with the title *De capitulis evangeliorum*—not because any such title is found in the MS, but because Gennadius of Marseilles, *de vir. ill.* 41, tells us that Maximus 'de capitulis Evangeliorum et Actuum apostolorum multa sapienter exposuit'. As a matter of fact there does not seem any reason to doubt that these homilies on foll. 2-39 are organically connected with the series that follow on foll. 1, 40-77, though since there is a lacuna between the two series (i. e., as above stated, after fol. 39 and before fol. 1) we cannot establish the fact.²

Foll. 1, 40-77 contain the homilies on the festivals which were published for the first time in the JOURNAL (January and April 1915, April 1916; xvi 161-176, 314-322, xvii 225-235). The collection commences in the middle of a sermon for Christmas Day: there follow sermons for Epiphany, Easter, Ascension Day (three), Pentecost; and these sermons for festivals of our Lord are continued without break by sermons for festivals of Saints, namely Innocent's Day, St John

¹ I have drawn in this description partly on Reifferscheid's *Bibliotheca Patrum Latinorum Italica* I (pp. 99-104), Vienna 1870, supplemented by my own and Dr Spagnolo's notes. Unfortunately I have no notes of the gatherings of the MS.

² I record here the passages of the Gospels on which the sermons are based, in the hope that the information may assist in reconstructing the lectionary system of the time and district of St Maximus: Mt. x 3 or parallel, Mk. vi 38, Jo. vii 28, Mk. iv 14, Mk. vi 31, Mt. ix 18, Mt. ix 20, Lk. xi 27; [on the five loaves and two fishes: omitted in the edition]; Lk. xviii 10, Mt. xxi 1, Mt. xiv 20, Mk. xii 42, Jo. xi 1, Mt. xxvi 7, Mt. v 14, Mt. xvii 1, Lk. xii 50, Mk. ii 15, Lk. xv 12, Lk. xvi 19, Mk. viii 3, Mk. vii 25. The prominence of Marcan passages is noticeable.

Baptist, St Stephen, SS. Peter and Paul, St Cyprian, All Martyrs (three). Why this collection was not transcribed for the Roman edition one cannot tell; one might conjecture that the transcriber was foiled by the state of the MS, though I doubt if this is so very bad for the first few of this set of sermons. Anyhow the indications point clearly, as far as they go, to a compact series of some forty sermons, the larger number on the Sunday lections, the remainder for the great festivals of the Christian year and for certain Saints' days, occupying the first seventy-seven leaves of the MS.

Fol. 77 *b* closes with the title of a new work *Contra Iudaeos*, which covers all the next twenty-one leaves, ending on fol. 98 *b*. It was printed from this MS in the Roman edition, coll. 735-750, as the fifth and last of the *tractatus* of St Maximus, and is reprinted on the present occasion in a far more adequate text. Some fifteen lines of the MS are all that have quite baffled Dr Spagnolo: we have had to mark only three gaps, while the eighteenth-century transcriber has twenty-two, some of them extending over nine or ten lines of the MS. Both the Roman edition and our own have, independently, inverted the order of the MS and given the treatise *Contra paganos* precedence over the companion treatise *Contra Iudaeos*: the motive was probably the same in both cases, namely, the expectation that the treatise against pagans would prove the more interesting of the two.

Fol. 98 *b* contains the commencement of the *Contra paganos*, which proceeds without break to its close on fol. 119 *a*, and is then, after the interval of a page (the intervening fragment appears to come from St Jerome), succeeded by a duplicate copy of the whole of the first two-thirds of the same treatise, foll. 119 *b*-132 *b*. It is difficult to explain the presence of this long doublet: it is certainly not a mere repetition, for the variations are sometimes serious, the first copy giving on occasion a different and longer text than the second. But in essentials the text is the same; and a careful scholar would of course have made use of both copies, if only to fill up the lacunae where the one was undecipherable from the clearer testimony of the other. In fact, in the portion common to the two copies there is only one passage (l. 283) where both are illegible, yet the Roman edition (coll. 721-734) neglects the second copy altogether. Both copies were used in the edition published in the JOURNAL, July 1916 (xvii 321-337).

Here ends the series of the writings of St Maximus.

Foll. 133 *a*-136 *a* contain a discourse which was printed in the JOURNAL for October 1911 (xiii pp. 19-28) under the title 'An Arian Sermon'.

Foll. 136 *a*-139 *b* give, according to Reifferscheid, a sermon of St Augustine, no. 350 in the Benedictine numeration.

Fol. 139 *b* to the end (fol. 157 *b*) contain a fragment of an otherwise

quite unknown version of the *Apostolic Constitutions* and *Canons*, beginning in the middle of a page of the MS and in the middle of a sentence of the 41st chapter of book viii of the *Constitutions* and going on from the *Constitutions* to the *Canons* without break, and so to the end of the full series of 85 Canons as we have them in the Greek text; and all this material was published in my *Ecclesiae Occidentalis Monumenta Iuris Antiquissima* (I i pp. 32 a-32 nn) in 1913.¹ Two points, however, need to be noted. In the first place a gap occurs between foll. 151 and 152, caused by the loss of at least one leaf: in the JOURNAL for July 1915 (xvi p. 524) I gave reasons for conjecturing that not one but two leaves had disappeared, intentionally removed because of the presence of a highly unorthodox epilogue after Canon 50 (in the ordinary numeration), but of course inspection of the gatherings of the MS ought to clear up the doubt. In the second place the Canons themselves do not quite conclude the whole matter: they are followed by three pages of postscript, as it were, giving a list of the apostles and some of the other early disciples, with the locality of the preaching and death of each, and similar information about the place of writing of the Gospels. This was not deciphered in time to be printed in my *Monumenta*, nor had I supposed (what I now think to be probable) that this supplementary material really belonged to the Greek text of the *Constitutions* and *Canons* as the Latin translator found it before him: it was edited in the JOURNAL, October 1913 (xv pp. 63-65).

The whole MS thus falls into two parts: the principal portion is a collection of sermons and treatises of St Maximus, consisting now of 132 leaves, but imperfect at the beginning and with another gap between foll. 39 and 40; the secondary portion, whose connexion with the first is not easy to see, consisting now of 25 and originally perhaps of 27 leaves, and even so not homogeneous in its contents.

¹ A preliminary draft of parts of the text appeared earlier in *J. T. S.*

CONTRA IVDAEOS |
 QVI SVNT SECVNDVM LITTERAM IVDAEI
 NON SECVNDVM SPIRITVM

I. Adhortatur nos ratio *ueritatis*, fratres, aliquantulum *prae nostro uigore contra Iudaeos* uel *de Iudaeis* cum uestra Sanctitate *conferre*.

Et primo illud mihi ostendendum uidetur, quod hic populus a mundi initio diuina prouidentia reprobatur et sequens populus eligitur adque adsumitur *ex gentibus*, id est populus *christianus*. et ut certius adpro- 5 betur quod dicimus, ab ipso primo homine Adam dicendi sumamus exordium.

Adam genuit Cain et Abel. Cain maior natu populum designabat Iudaeorum: iste repellitur ob facinus suum, et Abel minor natu adsumitur, qui populum christianum ostendebat. reprobauit enim Deus 10 sacrificia Cain, et Abel sacrificium adsumpsit. occiditur ipse Abel a Cain, et nascitur alius filius Adae in loco eius nomine Seth. considera mysterium: Abel 'luctus' interpretatur, Seth 'resurrectio'. ergo hic in istis duobus fratribus minoribus | passio, id est mors, et resurrectio Christi significabatur, in qua consistit populus christianus. deinde 15 *populus* prior periit in diluuiio, et *de progenie* iusta, id est de illo Seth *fratre* Abel, seruatur Noe, qui in *arca*, id est in aeclesiae typo, cum suis *cognatis* adipiscitur munera. deinde dicitur ad Abraham EXI DE TERRA TVA ET DE COGNATIONE TVA ET DE DOMO PATRIS TVI ET EFFICIAM TE IN GENTEM MAGNAM. uides quia mandatur ei ut relinquat priores 20 errores et uetusta uitia et EXEAT inde, EFFICIATURQUE IN GENTEM MAGNAM id est in populo fideli christiano toto terrarum orbe diffuso: unde scribura adnuntiabat dicens ERITIS GENTES IN CAPVT, christiani, INCREDVLVS AVTEM POPVLVS IN CAUDA, id est Iudaei. genuit Abraham duos filios, Smahel et Isaac: Smahel maior natu fuit ex ancilla Agar, 25 Isaac minor natu ex libera Sarra, quod apostolus noster Paulus, qui et ipse ex Iudaeis crediderat, | dicebat; IAM NON SVMVS ANCILLAE FILII SED LIBERAE, QVA LIBERTATE CHRISTVS NOS LIBERAVIT. Isaac iterum et ipse genuit duos filios, maiorem natu Esau, minorem natu Iacob; et dicit scribura Deum dixisse in Genesi Rebeccae DVAE 30

fol. 77 b: fol. 78 a IVD EI V

I. i. adhoratur V pre V 2. iudeis V 5. ex: et uel ei ut uid V 9. iudeorum V 14. fol. 78 b passio . . . uides (l. 20): *has undecim codicis lineas legere non ualuit qui Romanae editionis causa contulit* 16. dilubio V (proge)niae V 20. ei: et ut uid V 23. christiani: *praemittendum id est, cf. lineam sequentem* 24. iudei V 27. iudeis V fol. 79 a 28. libere V qua libertate . . . odio habui (l. 33): *item hic nouem codicis lineas om ed Rom* 30. rebecca V

I. 18. Gen. xii 1, 2: *Cypr. Test. i 21* (ed. Hartel 54. 2) 23. Deut. xxviii 44: *Cypr. Test. i 21* (55. 10) 27. Gal. iv 31, v 1 30. Gen. xxv 23, 24 (*Cypr. Test. i 19*), Rom. ix 12, 13

GENTES IN VTERO TVO SVNT ET DVO POPVLI DE VENTRE TVO DIVIDENTVR, ET POPVLVS POPVLVM SVPERABIT ET MAIOR SERV/ET MINORI, et iterum IACOB DILEXI ESAV AVTEM ODI HABVI. uides quia prior reicitur et sequens adsumitur. et ipse Iacob benedicit filios Ioseph filii sui
 35 minoris: iam intellegis et in Ioseph minori filio populum christianum ostendi. benedicit ergo Iacob illos duos pueros et ponit MANVM LEVAM id est sinistram SVPER CAPVT maioris natu et DEXTERAM SVPER CAPVT minoris, ut ostenderet minorem futurum esse honorabiliorem adque MAIOREM. Moyses quoque accipit tabulas et propter culpam populi
 40 proicit eas; secundo alias conscribtas accipit et reseruat adque sacris uoluminibus | adnotat, unde 'Deuteronomium' appellatur, hoc est secunda lex.

II. Iste est Moyses qui de Christo dicebat PROPHE TAM VOBIS SVSCITABIT DOMINVS DE FRATRIBVS VESTRIS SICVT ME: ILLVM AVDITE. ERIT ENIM OMNIS ANIMA QVAE NON AVDIERIT PROPHE TAM ILLVM INTERIET DE POPVLO SVO. PROPHE TAM dixit Christum, quia propheta
 5 est sui Patris et Dei: Dominus autem et Deus est omnis creaturae.

De ipso dicebat iterum Moyses in libro Geneseos IN PRINCIPIO FECIT DEVS CAELVM ET TERRAM: hic PRINCIPIVM Filium taxans, IN quo DEVS Pater FECIT CAELVM ET TERRAM. quod apostolus noster Paulus Moysi prosecutionem adtestans dicebat QVIA IN CHRISTO CREATA SVNT OMNIA
 10 QVAE SVNT IN CAELIS ET QVAE SVNT IN TERRA, VISIBILIA ET INVISIBILIA, SIVE SEDES SIVE DOMINATIONES et cetera quae ibi sequuntur. IN PRINCIPIO ergo FECIT DEVS CAELVM ET TERRAM: PRINCIPIVM Christus est, qui dicebat per Solomonem DOMINVS CREAVIT ME PRINCIPIVM | VIARVM SVARVM IN OPERA SVA, ANTE SAECVLA FVNDAVIT et cetera. quid?
 15 Solomon ANTE SAECVLVM CREATVS est aut FVNDATVS est? aut ipse ADERAT Deo Patri CVM PARARET CAELVM? sed Christus Dominus, Filius Dei, ipse ista per prophetam loquebatur; ad quem in fabrica mundi, ut Moyses iterum memorat, Pater dicebat FIAT LVX, et FACTA EST LVX: FIAT FIRMAMENTVM, et FACTVM EST FIRMAMENTVM: FIAN
 20 TVMINARIA IN FIRMAMENTO CAELI SIC VT LVCEANT SVPER TERRAM, et FECIT DVO TVMINARIA, MAIVS ET MINVS, TVMINARE MAIVS IN INCOATIONEM DIEI ET TVMINARE MINVS IN INCOATIONEM NOCTIS: ergo DEVS DIXIT, et DEVS FECIT. audi adhuc: DIXIT DEVS FACIAMVS HOMINEM

32. superavit V seruiet: seruus et ut uid V 33. dilexit ut uid V
 36. ostendit V 40. proiecit V² (saec. x-xi) reserbat V 41. fol. 79 b
 adnotat . . . dicebat (II I): tres codicis lineas om ed Rom

II. 2. suscitavit V 4. prophetam V propheta V 9. adtestas ut uid V
 13. craeavit V fol. 80 a 14. ante saecula (fortasse legendum saeculum) . . .
 fiat (l. 19): ex octo codicis lineis paucissima seruauit ed Rom 16. adherat V
 17. prophetam V fabricam mundi V ut uid 23. dicit ut uid V

33. Rom. ix 13, Mal. i 2, 3 36. Gen. xlviii 14, 19 39. Exod. xxxii, xxxiv
 II. 1. Deut. xviii 15, Act. iiii 23 6. Gen. i 1 9. Col. i 16 13. Prov. viii 22, 23
 16. Prov. viii 27 18. Gen. i 3 19. Gen. i 6, 7 Gen. i 14, 16 23. Gen. i 26, 27

AD IMAGINEM ET SIMILITVDINEM NOSTRAM, et FECIT DEVS HOMINEM, 25
AD IMAGINEM DEI FECIT ILLVM. dicit forte Iudæus 'Ad angelos Deus
dixit': conuincitur in eo quod dicitur ET DEVS FECIT HOMINEM, non
enim 'Angeli' dixit 'fecerunt', sed DEVS inquit FECIT HOMINEM.
DEVS DIXIT et DEVS FECIT, id est Pater imperauit et Filius adimplexit. |

Et illud considera quod scriptum est de Abraham, quia APPARVIT
ILLI DEVS AD QVERCVM MAMBRAE: et postmodum habet scribura in 30
exustione Sodomæ et Gomorrae quod DOMINVS A DOMINO PLVERIT
IGNEM ET SVLFVR SVPER easdem ciuitates. ergo est Pater et Filius:
A quo Patre, id est ex cuius iussione, PLVIT Filius IGNEM ET SVLFVREM.

In Filio ergo FECIT DEVS CAELVM ET TERRAM qui erat ante caelum et
terram. non enim 'primo omnium' FECIT DEVS CAELVM ET TERRAM: 35
nonne ante facti sunt angeli, arcangeli, omnesque spiritalis uirtutes et
potestates? ergo quod ait IN PRINCIPIO FECIT DEVS CAELVM ET
TERRAM, IN Christo dixisse declaratur. ex cuius persona et Dauid
dicebat VERBO DOMINI CAELI FIRMATI SVNT ET SPIRITV ORIS EIVS OMNIS
VIRTVS EORVM. iste est Filius Dei de quo iterum ipse Dauid dicebat 40
in secundo psalmo DOMINVS DIXIT AD ME, FILIVS MEVS ES TV, EGO
HODIE GENVI TE. uide, secundum mysterium in secundo psalmo hoc
dicitur: | *post Deum* patrem secundus filius nominatur, unus et unus.
sed dicit Iudæus 'Ergo habet Deus Filium? credendum est hoc?'
audi: habuit certissime Deus Filium, quem genuit non sicut homines, 45
sed sicut decuit Deo generare, impassibiliter incorruptibiliter deifice.
unus unum genuit, solus solum, Deus Deum, rex regem, ingenitus
unigenitum, Pater Filium, auctor uerbum, creator creatorem, aeternus
aeternum, Spiritus Spiritum, lux lucem, splendor splendorem, pius
pium, bonus bonum, misericors misericordem, perfectus perfectum. 50

Ad hunc Filium iterum Dauid loquebatur dicens THRONVS TVVS DEVS
IN SAECVLVM SAECVLI, VIRGA AEQVITATIS VIRGA REGNI TVI: DILEXISTI
IVSTITIAM ET ODISTI INIQUITATEM, PROPTEREA VNXIT TE DEVS DEVS
TVVS. uides quia ad Deum loquens dicebat ei VNXIT TE DEVS DEVS
TVVS; id est 'te filium unxit pater tuus', illo VNGVENTO aeternae 55
LAETITIAE, aeterni sacramenti et caelestis mysterii. |

Audi adhuc ipsum Dauid in *alio loco* referentem et dicentem DIXIT
DOMINVS DOMINO MEO SEDE A DEXTRIS MEIS. quem DOMINVM habuit
iste rex, ad quem DOMINVS suus Deus dixerat SEDE A DEXTRIS MEIS?

25. iudeus V 28. adimplebit V 29. fol. 80 b 33. sulfurem V: *sed rectius*
sulfur l. 32 43. fol. 81 a post deum . . . habuit (l. 45): *defecerunt prima uerba,*
certa sunt reliqua, quae tamen fere omnia omisit ed Rom 44. iudeus V 46. dei-
fice ut uid V, cf. X 17: de se ipso ed Rom 54. unxit . . . unxit V (*sed unxit*
l. 53) 55. aeternae V 57. fol. 81 b alio loco conieci, cf. VII 12: *mutuus est V*

29. Gen. xviii 1 31. Gen. xix 24 34. Gen. i 1 39. Ps. xxxiii (xxxiii) 6
41. Ps. ii 7 51. Ps. xlv (xlv) 7, 8 57. Ps. cix (cx) 1

60 quis est DOMINVS ad quem dixerat Deus Pater, nisi dominus noster
Christus Filius eius?

Nam et iterum audi de Christo 'suo' Patrem dicentem PARAVI
LVCERNAM CHRISTO MEO, INIMICOS EIVS INDVAM CONFVSIONEM. PARAVI
LVCERNAM CHRISTO MEO, id est aeclesiam lumine eius splendentem
65 adque ardentem, fidelium numerum qui lumine ueritatis et credulitatis
in corde percepto incredulitatis et ignorantiae tenebras derelinquit.
PARAVI LVCERNAM CHRISTO MEO: iterum in Iohannem sanctum dici
intellegimus LVCERNAM populum inluminantem.

III. De isto Domino saluatore et de eius aduentu in carne futuro et
Eseias sanctissimus loquebatur: CONFORTAMINI inquit MANVS RE-
SOLVTAE ET GENVA DEBILIA, et post pauca ait DEVS NOSTER IVDICIVM
RETRIBVET, | IPSE VENIET, SALVABIT NOS, TVNC APERIENTVR OCVLII
5 CAECORVM ET AVRES SVRDORVM AVDIENT et cetera. et Ieremias dicebat
de Christo HIC DEVS NOSTER, NON AESTIMATVR ALTER AD ALTERVM, QVI
INVENIT OMNEM VIAM PRVDENTIAE ET DEDIT EAM IACOB PVERO SVO ET
ISRAHEL DILECTO SIBI: POST HAEC IN TERRIS VISVS EST ET INTER
HOMINES CONVERSATVS EST. utique non Deus Pater VISVS EST ET
10 CONVERSATVS INTER HOMINES, sed Filius Deus, de cuius incarnationis
aduentu iterum Eseias adnuntiabat dicens REVELABIT DEVS BRACHIUM
SVVM ILLVM SANCTVM IN CONSPECTV OMNIVM GENTIUM ET VIDEVNT
OMNES GENTES IPSVM SVPER TERRAM SALVTAREM A DEO. adhuc autem
repetit iterum et dicit ECCE VIRGO CONCIPIET IN VTERVM ET PARIET
15 FILIVM ET VOCABITIS NOMEN EIVS EMMANVHEL, QVOD EST INTERPRE-
TATVM NOBISCVM DEVS. NOBISCVM DEVS, id est Deus in homine,
Verbum in carne, Maiestas in corpore. DESCENDIT SICVT PLVUIA IN
VELLVIS, non cum ambitu, | non cum strepitu, sed rex caelestis humilis
mundum ingressus est, triumfos immortalitatis et pacis omnibus dona-
20 turus. corpus humanum adsumsit, ut suum fulgorem interim per
uelamen corporis obumbraret et ad hominem Deus per interpretem
hominem loqueretur. in illo templo corporis Deus erat, ut mortalem
hominem faceret immortalem.

Sed non credit Iudaeus haec, sed nec paganus: nec uirginem

66. derelinquit: *praem non (innito codice) ed Rom*

III. 1. salbatore V 2. resolute V 4. fol. 82 a salbabit V 5. Iere-
mias V: Baruch *ed Rom* 9. utique *scripsi*: ut idem *ut uid V*; *malis fortasse*
itidem 10. deus V: dei *ed Rom, fortasse melius* 11. reuelauit V 12. illum
V *cum Cypr.* Test. 13. ipsum super terram V *et ipse ut puto S. Maximus*:
legendum tamen cum Cypr. ipsa suprema terrae 18. bellus V fol. 82 b
24. iudeus V

62. Ps. cxxxi (cxxxii) 17, 18 68. Io. v. 35

III. 2. Is. xxxv 3-5: *Cypr.* Test. ii 7 (71. 17) 6. Baruch iii 36-38: *Cypr.* Test.
ii 6 (69. 6) 11. Is. lii 10: *Cypr.* Test. ii 4 (66. 8) 14. Is. vii 14: *Cypr.*
Test. ii 9 (74 5). 15. Matt. i 23: *Cypr.* Test. ii 6 (71. 13) 17. Ps. lxxi (lxxii) 6

genuisse sine uiri coniunctione credunt. audiant et credant de natiui- 25
tate saluatoris ex uirgine sanctum angelum missum a Deo Patre dixisse
ad ipsam sanctissimam uirginem Mariam SPIRITVS SANCTVS inquit
SVPERVENIET IN TE ET VIRTVS ALTISSIMI OBUMBRABIT TIBI, IDEOQVE ET
QVOD NASCETVR EX TE SANCTVM VOCABITVR FILIVS DEI. carnem hu-
manam de sancta Maria adsumsit ille SPIRITVS immaculatus, id est Filius 30
Dei, mundus SANCTVS securus; | ipse sibi sua potentia et possibilitate
carnem effecit. si enim hoc aliquantis auibus dedit, ut de uento aut de
puluere concipiant sine maribus et generent, quanto magis ipse sibi, ut
dictum est, potuit corpus fabricare? et si iterum aues de ozis obumbratione
alarum animatos pullos producunt, et terra sine coitu producit 35
aliquanta animalia, ut uermes et cetera, quanto magis Deus potuit sibi
inter homines mirabilibus modis templum construere corporis sui?
qui si uoluisset, et ex lapide uel ligno uel aqua uel terra posset sibi
corpus efficere, utpote qui et primum hominem Adam EX LIMO TERRAE
plasmauerat. sed ideo uoluit de homine carnem humanam adsumere, 40
ut ostenderet se pro hominibus aduenisse. nam et nasci propterea ad
similitudinem nostram et mori uoluit adque resurgere, ut et nos et *mori*
et iterum resurgere in semetipso | monstraret adque spem nobis futurae
resurrectionis ostenderet.

Sed dicit Iudaeus 'Ergo ex femina habuit nasci Deus?' caro 45
Christi ex femina nata est quam Deus fecit, nec pollui potuit maiestas
Christi in carne. si enim sol fulgens non inquinatur tactu quolibet,
multo magis Dominus solis inquinari non potuit licet mundus mundam
tetigerit. hunc ipsum habemus itineris ducem quia VIA est AD PATREM,
lucis principem quia VERITAS est qui nobis lumen ueritatis infudit, 50
salutis auctorem quia QVOD FACTVM EST IN EO VITA EST, qui cum Patre
VIVIFICAT omnia; per ipsum Deo Patri semper gratias agimus, fratres.

IV. Sed adhuc increduli Iudaei audent aliquotiens et fidei christianae
uelle detrahere et fideli Dei populo insultare. unde denuo recensenda
sunt nobis diuina uolumina, quae eos aperta ueritate confundant, ut in-
tellegant manifeste sese sine spe et sine | fide esse. isti sunt Iudaei quos
clara uoce sanctus Stefanus increpabat dicens DVRA CERVICE ET INCIR- 5
CVMCISI CORDE ET AVRIBVS, VOS SEMPER SPIRITVI SANCTO RESISTITIS,

26. saluatoris V 28. obumbravit V 31. securus: *ita ut uid* V fol. 83 a
33. generent *scripti*: cernerent *ed Rom et ut uid* V 34. obis V 40. sed...
de homine: *uix legi potest, unde om (sed sine lacunae indicio) ed Rom* 43. fol. 83 b
46. potuit V: potest *ed Rom* 48. mundam *ut uid* V: *fortasse legendum mundum*
51. qui: *fortasse legendum* quia

IV. 1. christiane V 3. ut V: et *ed Rom* 4. fol. 84 a iudei V 6. corde
V: cordibus *ed Rom*

27. Lc. i 35: *Cypr. Test. ii 10 (75. 11)* 39. Gen. ii 7 49. Io. xiv 6
51. Io. i 4 52. Io. v 21, *cf. i Tim. vi 13*
IV. 5. Act. vii 51, 52

SICVT ET PATRES VESTRI. QVEM ENIM PATRES VESTRI PROPHETARVM NON
 PERSECVTI SVNT? ET OCCIDERVNT QVI ADVNTIABANT EIS DE ADVENTV
 IVSTI, CVIVS ET VOS PRODITORES ET INTERFECTORES ESTIS. haec
 10 sanctus Stefanus ait. de quibus dicit et beatus apostolus Paulus
 SEMPER DISCENTES ET NVMQVAM AD VERITATIS SCIENTIAM PERVENIENTES:
 SICVT ENIM IANNES ET MAMBRES RESVTERVNT MOYSI, ITA ET HII RE-
 SISTVNT VERITATI, HOMINES CORRVPTI MENTE, SENSV REPROBI.

Dicunt enim 'Nos circumcisionem habemus et filii sumus Abrahæ'.
 15 quibus merito Dominus dicebat SI FILII ABRAHAE ESSETIS, OPERA
 VTIQVE ABRAHAE FACERETIS. 'Circumcisionem' inquit 'habemus'.
 quibus dicimus: Utinam haberetis circumcisionem cordis et non deho-
 nestationem corporis, utinam haberetis odorem | fidei Abrahæ et non
 bromositatem perfidiae uestrae. uos FILII estis potius VIPERARVM in
 20 uobis ipsis uenena portantes, qui parentibus infertis necem, et ex hoc
 ipso quo alios occiditis uobis ipsis interitum praeparatis. de uobis,
 o Iudaei, dicit propheta Dauid ERRAVERVNT A VENTRE, LOCVTI SVNT
 FALSA, IRA ILLIS SECVNDVM SIMILITVDINEM SERPENTIS; et apostolus
 noster Paulus ait QVORVM DEVS VENTER EST ET GLORIA IN CONFVSIONE
 25 EORVM, QVI TERRENA SAPIVNT. ergo ERRAVERVNT A VENTRE, LOCVTI
 SVNT FALSA, IRA ILLIS SECVNDVM SIMILITVDINEM SERPENTIS, qui
 uiperis morsibus uiscera parentum sanguinemque fundentes et sceleris
 uestri lubrico dilapsi in alienis uulneribus uoluebamini, quique legis
 praeccepta contemnendo per uarias criminum culpas uelut per praecipitia
 30 multa diuersibus casibus conruistis.

Vide iam si potes quam foedus sit quamque turpis qui se san|guine
 conmaculat alieno: nam legimus uiperas ex inmundis cineribus nasci,
 quia cinis est et cor istorum, quod nullum in se flammei luminis con-
 tineat intellectum, nec perspicuum ueritatis candorem uel calorem
 35 ostendat. ait Dominus ad eos VOS DE DIABOLO PATRE NATI ESTIS ET
 DESIDERIA PATRIS VESTRI FACERE VULTIS: nam et diabolus in serpente
 mutatus fallacibus linguis nouorum hominum piam rudemque innocen-
 tiam in paradisso factiosa malignitate decepit. cuius et isti insaniam
 subsequuti, SERPENTINA GENERATIO nunc usque Christum Filium Dei

7. uestri 1° V: + ita et uos *ed Rom* prophetarum V *tr* prophetarum non sunt
 persecuti patres uestri *ed Rom* 8. pronuntiabant *ed Rom* 9. cuius V: huius
per incuriam ed Rom 12. Iannes *ed Rom* resisterunt *ut uid V* 17. circum-
 cisionem . . . utinam haberetis V: *om per homoeoteleuton ed Rom* 18. fol. 84 b
 19. bromositatem V: *om ed Rom*; *uerbum alibi inauditum agnoscit ne nouus*
quidem Thesaurus Linguae Latinae, sed bromosis idem est ac fetidus 21. pre-
 paratis V 22. propheta V *ventre V* 29. contemnendo V²: *temnendo V**,
fortasse recte precipitia V 31. fedus V fol. 85 a 32. alieno V: aliorum
ed Rom uiperas . . . calorem (*l. 34*) V: *uix unum et alterum uerbum habet ed Rom*

11. 2 Tim. iii 7, 8 15. Io. viii 39 19. Cf. Matt. iii 7 *etc* 22. Ps. lviii
 4 (lviii 3) 24. Phil. iii 19 35. Io. viii 44 36. Gen. iii 1-5

negare conatur : contra quos, auxiliante ipso Domino Christo, hanc 40
disputationem suscepimus.

Quibus adhuc dicendum est : Quid uobis adsumitis dicere patrem
uestrum Abraham, et eius circumcisionem uos adseritis suscepisse?
Abraham fide iustificatus est, non circumcisione : ita enim DICIT SCRIB-
TVRA, CREDIDIT ABRAHAM DEO ET DEPVTATVM EST ILLI | AD IUSTITIAM, 45
ET AMICVS DEI APPELLATVS EST. ergo Abraham non ex circumcisione
iustificatus est sed ex fide ; credidit enim uerbis Dei et iustificatus est,
et benedictionem a Deo consecutus est et ipse et semen fidei eius.
nam considera, ne putes circumcisionem signum esse fidelium : ante
Abraham omnes sancti incircumcisi fuerunt et puritate mentis Domino 50
placuerunt et populum christianum magis ipsi in se monstrarunt. per-
curre ordinem in sacrosanctis litteris positum, et inuenies omnes ita esse
ut dicimus. primo ipse Adam, qui manibus Dei plasmatus est, incir-
cumciscus permansit, deinde Abel iustus, Enos et Enhoc, Noe et Mel-
cisedech SACERDOS SVMMI DEI : isti omnes neque circumcisi, ut 55
diximus, secundum carnem fuerunt, neque discretionem escarum
habuerunt. nam de Abraham quod circumcisionem dicitur accepisse,
illa circumcisio non habet premium salutis | sed signum datum fuerat
generis ; circumcisio uero salutaris cordis est, per quam interioris ho-
minis circumcisionem et exterior homo custoditur a uitiiis. nam 60
aduerte : dictum fuerat ad Iesum filium Naue ut faceret CVRTELLOS EX
PETRA ET SECVNDO circumcideret FILIOS ISRAHEL. SECVNDO : quid
habuit iam primo circumcisis abscondere ? sed spiritualiter intellegi
oportet, quia per legem, id est per praecepta legis, circumcisis ab idolo-
rum cultu oportet SECVNDO per aeuangelium circumcidi. 65

V. Dicunt adhuc Iudaei 'Filii sumus Abrahae'. quibus dicimus :
Filii Abrahae estis, sed ex ancilla, de qua scriptum est EICE ANCILLAM
ET FILIVM EIVS, NON ENIM HERES ERIT FILIVS ANCILLAE CVM FILIO
LIBERAE. nos in gloria Dei FILII LIBERAE SVMVS ; uester Ismahel
pater est unde genus ducitis, noster uero pater Isaac est unde ducimus 5
genus—IN ISAAC inquit VOCABITVR TIBI SEMEN—ille sanctissimus Isaac,

42. quid V : quod *ed Rom* 44. circumcisionem V 45. fol. 85 b 47. uerbis
V : uerbo *ed Rom* 51. populum christianum magis V : *legendum fortasse* populi
christiani imaginem 53. primo V : primus *ed Rom* 55. isti V : iusti *ed Rom*
58. fol. 86 a 59. circumcisio . . . abscondere (*l. 63*) : octo linearum uix ullae
reliquiae exstant in ed Rom 62. circumcideret et V ut uid 64. precepta V
circumcisis V : circumcidi *ed Rom*

V. 4. libere V. 5. pero V : om *ed Rom*

44. Rom. iv 3, Iac. ii 23, Gen. xv 6 53. Cf. *Cypr. Test.* i 8 Item quod Adam
primus a Deo factus incircumciscus et Abel iustus et Enoch . . . et Noe . . . et
Melchisedech sacerdos 55. Gen. xiv 18 61. Ios. v 2-4 : *Cypr. Test.* i 8

V. 2. Gal. iv 30 (Gen. xxi 10) 4. Gal. iv 31 6. Gen. xxi 12, Rom. ix 7

quem desiderantibus parentibus | et aeuo iam fessis ad solacium senec-
tutis Dominus promiserat nasciturum. iste est Isaac qui 'typum'
domini 'Christi portabat', de quo dicitur quia IN SEMINE TVO BENEDI-
10 CENTVR OMNES GENTES : NON DIXIT IN SEMINIBVS TAMQVAM IN MVLTIS,
SED IN SEMINE TVO, QVOD EST CHRISTVS. iste est sanctissimus Isaac
qui patiens ad uictimam ducebatur, clementissimi patris praecipua
proles, qui, ut diximus, Christi imaginem gestans, nec genitoris imperio
contradixit nec uictimam suscipere recusauit. ergo iste pater noster
15 probatur.

Vestra Hierusalem terrena ciuitas mater est, nostra HIERUSALEM
caelestis ciuitas MATER : illa uestra quae periit, haec nostra quae per-
manet. semper uos priores, nos sequentes, quia Estmahel prior, deinde
Isaac, quia QVI PRIMI NOVISSIMI ET QVI NOVISSIMI PRIMI. scribuntur est
20 ERITIS GENTES IN CAPVT, INCREDVLVS AVTEM POPVLVS IN CAUDA.

Nam et ipse Isaac duos filios genuit, 'Esau et Iacob, | de quibus
dictum fuerat ad Rebeccam coniugem Isaac diuino responso DVAE
GENTES IN VTERO TVO SVNT ET DVO POPVLI DE VENTRE TVO DIVIDENTVR
ET POPVLVS POPVLVM SVPERABIT ET MAIOR SERVIET MINORI, quia IACOB,
25 INQVAM, DILEXI ESAV AVTEM ODIO HABVI. sed hoc iam superius
memoratum est.

Nam ipse etiam Iacob duas describitur habuisse uxores, unam 'Liam
maiolem' natu 'oculis infirmam', aliam 'Rachel minorem speciosam'.
illa Lia figuram 'synagogae' portabat, infirma, ut dictum est, oculis.
30 quare infirma oculis? quia uisus synagogae languebat, et se in filiis
infidelibus saepe plangebatur. haec uero Rachel, quae 'figuram portabat
aecclesiae', de qua scribuntur est SPECIOSI OCVLI TVI SICVT COLVMBAE, et
iterum noster apostolus Paulus dicit de ea NON HABENS MACVLAM AVT
RVGAM AVT ALIQVID HVIVSMODI : huius perspicuus et spiritalis fuerat
35 uisus.

7. fol. 86 b et aeuo . . . portabat (l. 9) : *lineae codicis tres deficiunt in ed Rom*
euo V 10. seminibus . . . sed in : *om per homoearcton? ed Rom* 12. pre-
cipua V 14. suscipere V : *fortasse legendum suscipi se recusabit V* 17. que V
18. estmahel V, cf. Istrahel pro Israhel : et ismael ed Rom 21. fol. 87 a
22. reueccam V 24. superauit V 25. hoc : haec ut uid V ; nisi malis haec
. . . memorauimus. 31. infidelibus scripsi cum ed Rom : infidelis V sepe V

8. Gen. xvii 16-21 [Cypr.] de montibus Sina et Sion 3 (app. 106. 21) 'Isaac
. . . typum in se portabat Christi' 9. Gen. xxii 18 10. Gal. iii 16
16. terrena ciuitas : *libros S. Augustini de ciuitate Dei respicit noster?* 17. Gal. iv 26
19. Matt. xx 16 etc 20. Deut xxviii 44 : *Cypr. Test. i e1* 22. Gen. xxv 23 :
Cypr. Test. i 19 ; [Cypr.] de montibus 3 24. Mal. i 2, 3, Rom. ix 13 : de
montibus 6 25. Cf. I 28-33 supra 27. Gen. xxix 16, 17 *Cypr. Test. i 20*
'Iacob accepit uxores duas, maiorem Liam oculis infirmioribus typum synagogae,
minorem speciosam Rachel typum ecclesiae' 31. [Cypr.] de montibus 3 'Rebecca
figuram portat ecclesiae' 32. Cant. i 15 33. Eph. v 27

Nam et illud quod in mysterio loquitur apostolus, intellege | quam populo christiano conueniat: PRIMVS inquit HOMO DE TERRA TERRENVS, SECVNDVS VERO HOMO DE CAELO CAELESTIS; QVALIS TERRENVS TALES ET TERRENI, ET QVALIS CAELESTIS TALES ET CAELESTES. et lex secundum litteram a uobis accipitur, a nobis uero secundum spiritum quia LITTERA 40 OCCIDIT SPIRITVS AVTEM VIVIFICAT. Moyses namque (quod commemorauimus) accipiens priores tabulas concontractas proiecit, ideo ut ostenderet uestrum lapideum cor concontractum et reprobatum, christianorum uero diuinis legibus aptum adque seruandum. unde dicit scribura de christiano populo QVI OSTENDVNT OPVS LEGIS CONSCRIBTVM IN CORDIBVS 45 SVIS. cognoscens omnia haec, et ex lege et prophetis adhuc maiora considerans, sanctus apostolus Paulus separauit se a uobis, nec IVGVM CVM INFIDELIBVS ducere uoluit, quia non est SOCIETAS LVMINI AD TENEBRAS nec PARS FIDELI CVM INFIDELI. conuertit se ad Christum, maxime quia ab eo erat | admonitus ut *ab incredulitatis furore* discederet, *nec* 50 populum christianum ultra uexaret. *tradidit* se ergo Christo ut non iam sub Caesare sed sub Christo uiueret rege.

VI. Sed dicunt Iudaei 'Nos circumcisionem habemus *pro signo salutis*'. quibus dicimus: Si circumcisionem dicitis signum esse salutis, ergo feminae *apud* uos non habent signum salutis; *apud* nos *autem* in signo Domini omnes pariter masculi feminaeque signantur. in signo Domini signamur in fronte SVPER DVOS POSTES DE SANGVINE AGNI DEI 5 QVI TOLLIT PECCATA MVNDI.

De quo iam tunc in lege fuerat scribturn quod in sancto aeuangelio completum esse dinoscitur, quando clamabatis dicentes SANGVIS EIVS SVPER NOS ET SVPER FILIOS NOSTROS: sed nobis haec salubriter competit dicere 'Sanguis eius super nos et super filios nostros'; uobis ad con- 10 demnationem, nobis uero ad salutem, quia alio uos propositó, alio nos dicimus intellectu, uos furendo nos orando, | uos insultando nos suppliciter postulando, uos *ex odio* nos *ex amore*, uos VT TRISTES nos autem VT SEMPER GAUDENTES. uos latronem elegistis, quia OMNIS ANIMAL AD SIBI SIMILE conuertitur; nos Dominum elegimus, immo 15

36. fol. 87 b 39. terreni: terrenus V secundum V: *praem quae ed Rom*
40. a uobis V: *om ed Rom* a nobis . . . littera: *om ed Rom* 41. spiritus:
spiritum V namque quod V: nam ut *ed Rom* 44. seruandum: *cf. I 40 reseruat*
47. separabit V 50. fol. 88 a ab incredulitatis . . . non habent (VI 3): *octo*
codicis linearum uix hic et illic uestigia pauca retinet ed Rom

VI. 1. iudei V 3. femine V 4. in V: *om ed Rom* 12. fol. 88 b
13. suppliciter V 14. omnis . . . simile *ut uid* V dominum . . . quia V: domino
elegimus seruire nos ergo, inquit apostolus *ed Rom*

37. I Cor. xv 47, 48 40. 2 Cor. iii 6 41. *Cf. I 39 supra* 45. Rom. ii 15
47. 2 Cor. vi 14, 15

VI. 3. *Cf. Cypr.* Test. i 8 illud signaculum feminis non proficit, signo autem Domini omnes signantur 5. Exod. xii 7, Io. i 29 8. Matt. xxvii 25
13. 2 Cor. vi 10 14. Matt. xxvii 21, 22 *etc* Ecclus. xiii 15 (19)

magis Dominus nos elegit, quia DOMINI SVMVS. uos secuti estis latronem Domino inproperantem, nos secuti sumus latronem Dominum adorantem et confitentem in crucem: DOMINE inquit MEMOR ESTO MEI CVM VENERIS IN REGNVM TVVM, cui Dominus ait AMEN DICO TIBI, 20 HODIE MECVM ERIS IN PARADISSO. o beatum istum latronem, qui tantam repente meruit sanitatem et sub ipsa morte transiit ad lucem. et isti duo latrones, unus uestram alter nostram ostendebat imaginem.

Occidistis Dominum, et gratulamini: occidistis quidem, sed non occidistis tamen; occidistis uoluntate, sed non occidistis in ueritate, 25 quia CHRISTVS IN⁸ AETERNVM MANET. iacuit quidem corpus | in monumento, sed Christus regnabat in caelo; non enim poterat includere modica petra totius Dominum creaturae et omnia in manu tenentem, iacebat ergo in modica illa petra, sed totam tenebat undique creaturam, quia de ipso propheta dicebat IN MANV EIVS OMNES FINES TERRAE, et 30 PATER DILIGIT FILIVM ET OMNIA DEDIT IN MANV EIVS. si enim anima non includitur in monumento cum corpore, multo magis diuinitas includi non potuit. ergo uiuit Christus in aeternum, sicut et sanctus angelus Gabriel dicebat ad gloriosam Mariam REGNABIT IN DOMO IACOB IN AETERNVM ET REGNI EIVS NON ERIT FINIS.

VII. Et septuagesimo primo psalmo de ipso dicitur ORIETVR IN DIEBV5 EIVS IUSTITIA ET ABVNDANTIA PACIS: quando dicebat QVI TE PERCVSSERIT IN MAXILLAM, PRAEBE ILLI ET ALTERAM; ET QVI VVLT TEQVM IVDICIO CONTENDERE ET TVNICAM TVAM TOLLERE, DIMITTE ILLI 5 ET PALLEVM, quid IUSTIVS quid utilius quam inpatientem patientia | superare, et damnis potius uincere quam lucrando peccare? et multa sunt praecepta IUSTITIAE Domini saluatoris in sancto aeuangelio designata. et ne longum sit totum dicere, post aliquanta sequitur ET ABVNDANTIA PACIS DONEC EXTOLLATVR LVNA. ABVNDANTIA PACIS, 10 quia ipse est fons purissimus pacis, in quo nullae sunt turbulentae lites, nulla amaritudo malitiae, sed omnis plenitudo dulcedinis omnisque tranquillitas bonitatis (de isto ipse Dauid propheta alio dicebat in loco GVSTATE ET VIDETE QVONIAM SVAVIS EST DOMINVS, BEATVS VIR QVI

18. inquit memor esto V; memento *ed Rom* 20. istum . . . isti (*l. 22*) V: ipsum . . . ipsi *ed Rom* 21. sanitatem V: sanctitatem *ed Rom* 25. fol. 89 a 27. modica petra . . . si enim anima (*l. 30*): *septem codicis linearum nullum remanet uestigium in ed Rom* 32. poterat *ed Rom* 33. regnauit V

VII. 3. maxillam V: *praem* dextram *ed Rom* prebe V qui V: *praem* ei *ed Rom* 6. fol. 89 b uincere V *ut uid*: opprimi *ed Rom* et multa sunt *conici*: sunt enim *ed Rom* 9. extollatur (*cf. l. 23*) V *ut uid*: auferatur *ed Rom* 10. turbulente V

16. Rom. xiv 8 17. Luc. xxiii 39-43 25. Io. xii 34 29. Ps. xciv (xcv) 4 30. Io. iii 35 33. Luc. i 33

VII. 1. Ps. lxxi (lxxii) 7 2. Matt. v 39, 40 13. Ps. xxxiii (xxxiv) 9 (8)

SPERAT IN EVM), quia Dominus dicebat PACEM MEAM DO VOBIS, PACEM MEAM RELINQVO VOBIS, IN HOC ENIM SCIENT OMNES HOMINES QVOD 15 DISCIPVLI MEI ESTIS SI INVICEM DILIGATIS. et iterum dicebat BEATI PACIFICI QVONIAM IPSI FILII DEI VOCABVNTVR, BEATI PAVPERES SPIRITV QVONIAM IPSORVM EST REGNV M CAELORVM, ET ABVNDANTIA inquit | PACIS DONEC EXTOLLATVR LVNA: LVNA

nefastam

tenebrarum dissipat noctem adque luce claritatis serena luna 20 dicitur aeclesia, uel quia crescit adque decrescit tempore pacis uel persecutionis: crescit credentium lucris, et aliquando, ut diximus, tenebratur cum persecutione multi uexantur, sed postmodum EXTOLLITVR et erigitur cum ad caelestia regna, Domino auxiliante, perducitur. sequitur in psalmo ET DOMINABITVR A MARI VSQVE AD MARE ET 25 A FLVMINIBVS VSQVE AD TERMINOS ORBIS TERRAE, hoc est per uniuersas gentes et per totum mundum, qua se longe lateque diffusus oceani ambitus ducit, et omnium terrarum fines includit. sequitur IN CONSPECTV EIVS PROCIDENT ETHIOPE ET INIMICI EIVS TERRAM LINGENT. ETHIOPE illi sunt spiritus tenebrarum, qui IN CONSPECTV 30 Domini, id est in aduentu eius, turbati |

INIMICI inquit EIVS TERRAM LINGENT: ipsi serpentes qui lubricis gressibus prouoluti duplicato adque contracto corpore in terra uoluntur et uelut lassi adque fatigati non iam sedere, sed lambere TERRAM dicuntur; quomodo et isti Iudaei TERRAM lambiunt, hoc est terrenam 35 litteram et carnalem astutiam diligunt, spiritalem uero gratiam non requirunt. sequitur in psalmo REGES TARSIS ET INSVLAE MVNERA OFFERVNT, REGES ARABVM ET SABA DONA ADDVCVNT, oriens et occidens; quod manifestatum est denuo in sancto aeuangelio, quando MAGI VENERVNT portantes MVNERA, AVRVM TVS ET MVRRA, AVRVM offerentes, 40 ut regi praetiosam fidem, TVS suaue sacrificium laudis ut Deo, MVRRAM ad indicium | et obsequium sepulturae. item AVRVM regi, TVS sacerdoti, MVRRAM sacrificio, quia Christus Dominus et rex est et sacerdos et sacrificium: quia rex est ipse ait, EGO AVTEM CONSTITVTVS SVM REX

19. fol. 90 a pacis . . . multi uexantur (l. 23): nihil descripsit ad Rom, non omnia restituere contigit Antonio Spagnolo 31. fol. 90 b. Initio huius paginae tres lineas describere non ualuit A. Spagnolo, sed nouem ad Rom 33. uoluntur V 35. lambiunt: lambire non nisi e Venantio Fortunato laudat Neue-Wagener Formenlehre iii 252 terraenam V 37. tarsis: terrae ut uid V, et ita ad Rom 40. murra V: fortasse legendum murrum ut in ll. 41, 43. eandem munerum interpretationem habes in homilia S. Maximi de Natale Domini (J. T. S. xvi 162) 42. fol. 91 a sepulturae V

14. Io. xiv 27 15. Io. xiii 35 16. Matt. v 9 17. Matt. v 3 25. Ps. lxxi (lxxii) 8 29. ib. 9 37. ib. 10 40. Matt. ii 1, 11 44. Ps. ii 6

45 AB EO, quod sacerdos TV inquit ad eum Pater SACERDOS IN AETERNVM
 SECVNDVM ORDINEM MELCHISEDHEC, sacrificium apostolus Paulus ait
 QVI SE IPSVM OBTVLIT OBLATIONEM ET HOSTIAM DEO IN ODOREM BONAE
 SVA/VITATIS. AVRVM TVS ET MVRRAM: AVRVM rex quaerit, id est
 electa corda, TVS Deus orationes castas et bonas IN ODOREM BONAE
 50 FRAGLANTIAE, MVRRAM ad sepulturam sanctorum, quia PRETIOSA EST
 IN CONSPECTV DOMINI MORS SANCTORVM EIVS. ergo undique populi
 ad Christum MVNERA perferunt. sequitur in psalmo ET ADORABVNT
 EVM OMNES REGES TERRAE, OMNES GENTES SERVIENT EI. quod imple-
 tum uidemus; quia ubique nomen Domini Christi adoratur ab omnibus
 55 regibus, dumtaxat | christianis, omnibusque gentibus. sed etsi sunt
 aliqui reges aut gentes aliquae quae nolunt adorare, sicuti et uos Iudaei,
 manet carcer aeternus, manet iudicium Dei. DEVS ait propheta MANI-
 FESTVS VENIET, DEVS NOSTER ET NON SILEBIT. qui uenit 'in humilitate
 occultus, ueniet in potestate manifestus': tunc VIDEBIT EVM OMNIS
 60 CARO, id est omnis homo, quia OMNES STABIMVS ANTE TRIBVNAL
 CHRISTI, VT RECIPIAT VNVSQVISQVE PROPRIA CORPORIS PROVT GESSIT,
 SIVE BONVM SIVE MALVM. nam et in ipso psalmo in capite ait DEVS
 IVDICIUM TVVM REGI DÅ ET IVSTITIAM TVAM FILIO REGIS, quia REX
 et FILIVS REGIS ipse est Dominus Christus; et in conclusione psalmi
 65 dicit REPLEBITVR GLORIA EIVS OMNIS TERRA. FIAT, FIAT, et nos
 dicimus consentientes sancto prophetae cum Domini uoce AMEN AMEN,
 hoc est 'Vere, fideliter'. iteratio autem sermonis ista confirmationem
 in se continet ueritatis. Deo gratias. ergo conuincuntur | euidenter
 Iudaei.

VIII. Deo iuuante, sic dicamus contra eos non studio nocendi, ut
 eos deuictos perimamus. absit! a nobis spiritale proelium pro hominum
 salute geritur, ARMA NOSTRA NON SINT CARNALIA SED FORTIA A DEO.
 itaque saluare eos conuersos quaerimus, et sub regis nostri Christi
 5 dicatione conuertere. non ergo litem quaerimus quia ueritatem inquiri-
 mus. militamus enim sub rege pacifico et pacis castra sectamur;
 ideoque eos, ut dixi, uolumus de tempestiuis fluctibus erroris ad

48. suabitatis V 50. fraglantiae: *ita* V quia . . . sanctorum: *om per
 homoeoteleuton ed Rom* 53. serbient V 55. fol. 91 b 58. silebit *ut uid* V:
 tardabit *ed Rom* 61. propria corporis: *scil. non rà διὰ τοῦ σώματος sed rà ἰδία τοῦ
 σώματος* 62. in 1°: *om V*, supplet V²* 65. repleuit V 68. fol. 92 a

VIII. 3. a V: *fortasse per dittographiam post fortia* 4. conuersos quaerimus
 V *ut uid*: *cupimus ed Rom* 5. dicatione: *legere non potuit ed Rom* 6. enim:
om ed Rom 7. tempestibus V

45. Ps. cix (cx) 4 47. Eph. v 2 50. Ps. cxv 6 (cxvi 15) 52. Ps. lxxi
 (lxxii) 11 57. Ps. xlix (l) 3: *Cypr. de bon. pat. 22 (413, 22)* 58. *Cypr. de
 bon. pat. 23 (414, 22)* 59. Is. xl 5 60. Rom. xiv 10, 2 Cor. v 10 62. Ps.
 lxxi (lxxii) 1. 65. *ib.* 18

VIII. 3. 2 Cor. x 4

portum salutis perducere, et per atrium ueritatis in domum regalem Domini nostri introducere, ut fiant de inimicis amici et de antichristis christiani. uideant pascuam spiritalem, uideant (si merentur) caeleste 10 conuiuium, uideant dominicam mensam adque sacrorum ministeriorum fulgentem ornatum, et cantent nobiscum cum Dauid propheta sanctissimo dicentes DOMINVS PASCIT ME ET NIHIL MIHI DEERIT: IN LOCO PASCVAE, IBI ME CONLOCAVIT | et iterum QVAM AMABILIA SVNT TABERNA- CVLA TVA, DOMINE VIRTVTVM; CONCVPISCIT ET DEFICIT ANIMA MEA IN 15 ATRIA DOMINI.

Sed huic persuasioni contendunt impii Iudaei maluntque mori quam uinci, dicentes 'Nos unum colimus Deum, sicut scribuntur in libris Moysi NON ERVNT TIBI DII ALII ABSQVE ME et DOMINVM DEVM TVVM ADORABIS ET ILLI SOLI SERVIES et AVDI ISRAHEL DOMINVS DEVS TVVS 20 DOMINVS VNVS EST. hoc praeceptum' clamant 'patribus datum est, quod nos seruare oportet et conuenit'. quibus dicimus Dicite ergo, cur patres uestri relicto isto Deo ad idola conuersi sunt et FECERVNT VITVLVM IN CHOREB ET ADORAVERVNT SCVLPITILE ET INM- TAVERVNT GLORIAM SVAM IN SIMILITVDINEM VITVLI MANDVCANTIS 25 FENVM et SERUIEBANT MILITIAE CAELI. aiunt 'Illi uiderint: nos nescimus'. quibus dicimus Audite ergo et discite: ideo ista admonitio a Deo dabatur, ut ad se conuerteret | uniuersos, et *populum* praecipitem ad peccandum, et semper noua sibi met sacrificia conquirentem, a nefanda intentione frenaret et a uitiiis *multis uel* inlecebris reuocaret. 30 *conspirauerant enim iam isti in Aegyptum superstitionibus falsis animam dare et per carnes et diuersas aepulas luxuriose peccare. inde sibi lucos, inde illicita sacrificia praesumpsere, inde deos multos, inde falsa figmenta et inania idola. idcirco uolens eos, ut diximus, Dominus a tantis erroribus ad cultum suae maiestatis conuertere, sacro frequen-* 35 *ter intonabat eloquio dicens NON ERVNT TIBI DII ALII ABSQVE ME et DOMINVM DEVM TVVM ADORABIS ET ILLI SOLI SERVIES et AVDI ISRAHEL DOMINVS DEVS TVVS DOMINVS VNVS EST. nam ut certo sciatis quae sit fides christiana, nos istum unum Dominum inuisibilem incorporealem immortalem, sine origine et sine fine, credimus colimus et ueneramur |* 40

11. adque . . . ornatum: *om ed Rom* 12. nobicum V* profheta V
14. fol. 92 b 17. contendunt: *ita V ut uid, sed legendum fortasse* contradicunt
21. praeceptum V* 23. quur V 26. aiunt: adiunt V 28. fol. 93 a uni-
uersos . . . luxuriose peccare (*l. 32*): *nouem codicis lineas describere non ualuit ed*
Rom, omnia fere detexit A. Spagnolo 30. fraenaret V 31. superstitionibus V *ut*
uid: malis fortasse super opinionibus 33. inde 1° V: + sibi 2° *ed Rom*
presumpserunt V 39. istum V: ipsum *ed Rom*

13. Ps. xxii (xxiii) 1, 2 14. Ps. lxxxiii (lxxxiv) 1, 2 (2, 3) 19, 20. Exod.
xx 3 Deut. vi 13, vi 4: *Cypr.* ad Fort. 2 (322, 23, 24, 323, 11) 23. Ps. cv (cvi)
19, 20 26. Act. vii 42, Hier. vii 18 36, 37. Exod. xx 3, Deut. vi 13, vi 4:
cf. l. 19 supra

sanctissimum

aut uidere aut audire mereamini.

- IX. Sed quia studium gerimus praedicandae ueritatis, ideoque post quae diximus adhuc diuina sumimus testimonia ut probemus Christum Deum et Dei Filium esse, sicut iam in aliquantis exposuimus, dicit Deus omnipotens Pater ad Moysen in Deuteronomio de Christo Filio
- 5 suo PROPHETAM SVSCITABO ILLIS DE FRATRIBVS EORVM SICVT TE, ET DABO VERBUM MEVM IN OS EIVS ET LOQVETVR AD EOS QVAECVMQVE DIXERO ILLI: ET SI QVIS NON AVDIERIT PROPHETAM ILLVM, EGO VINDICABO. et iterum in Regnorum legimus | libro SVSCITABO MIHI SACERDOTEM FIDELEM QVI OMNIA QVAE SVNT IN CORDE MEO FACIET et in sancto
- 10 euangelio ipse Pater dicit HIC EST FILIVS MEVS DILECTISSIMVS IN QVO BENE CONPLACVI, IPSVM AVDITE. in ueteri testamento ait ET QVI NON AVDIERIT PROPHETAM ILLVM INTERIET DE POPVLO SVO: in nouo dicit IPSVM AVDITE: uide quam similis sibi sermo et conueniens sit, ut ipse probetur esse PROPHETA qui est Christus Dominus FILIVS Dei. Propheta
- 15 dicitur Patris, sed est Dominus prophetarum; Patris merito propheta, ut auctoris sui praedicator, ceteris autem gratiam prophetiae ipse contribuens. nam sicut Propheta et Angelus uocatur a Patre, ita scribturn est ECCE MITTO ANGELVM MEVM ANTE FACIEM TVAM, QVI PRAEPARABIT VIAM TVAM ANTE TE, OBSERVA EVM ET OBAVDI EI ET NE FVERIS INO-
- 20 BOEDIENS EI, NON ENIM DEERIT TIBI: NOMEN ENIM MEVM EST IN ILLO. unde et ipse Dominus Christus dicebat in sancto aeuangelio | EGO VENI IN NOMINE PATRIS MEI ET NON SVSCEPISTIS ME: CVM ALIVS VENERIT IN NOMINE SVO, ILLVM ACCIPIETIS. et Dauid dicebat BENEDICTVS QVI VENIT IN NOMINE DOMINI.
- 25 Sed dicit Iudaeus: 'Nos non credimus nec uobis nec aeuangelio.' accedamus ergo paulo latius ad diuinas Moysi et ceterorum prophetarum litteras, et inde ueritatis regulam perquiramus, et quae iam protulimus

fol. 93 b. *Initio huius paginae nouem lineae deficiunt eheu in editione nostra, decem in ed Rom*

IX. 1. praedicande V 2. que V 4. deuteronomio V 5. profhetam V 6. meum V: eius *ed Rom* 7. profhetam V 8. fol. 94 a libro V: *om ed Rom* 9. omnia V: in omnia *ed Rom* sancto V: *om ed Rom* 11. conplacuit V in ueteri . . . quam similis (*l. 13*) V: *plura deficiunt in ed Rom* 12. profhetam V 13. sit ut ipse V: ipsis sit ipse *ed Rom* 14. prouetur V: probatur *ed Rom* profheta V profheta 2° V 15. profhetarum V profheta V 16. predicator V profhetiae V 17. profheta V 18. preparauit V 19. ante te V: *om ed Rom* 21. fol. 94 b 22. suscepisti V *ut uid* 25. dicit . . . Moysi (*l. 26*): dicitur (*et om*) *ed Rom* iudeus V 26. profhetarum V

IX. 5. Deut. xviii 18, 19 8. 1 Reg. ii 35 10. Matt. xvii 5 18. Exod. xxiii 20, 21 (*Cypr. Test. ii 5 [67. 18]*), Marc. i 2 21. Io. v 43: *Cypr. Test. ii 15* 23. Ps. cxvii (cxviii) 26: *Cypr. Test. ii 15*

repetamus. dicit beatus Moyses in libro Geneseos inluminatus Spiritu sancto IN PRINCIPIO FECIT DEVS CAELVM ET TERRAM: adtende statim illud quia a PRINCIPIO coepit et PRINCIPIVM nominavit, quod nos 30 intellegimus Christum, PRINCIPIVM dictum IN quo DEVS Pater FECIT CAELVM ET TERRAM; caelestia pariter et terrena IN Christo fecit, id est in ipsius uirtute qui iubentis imperio ministrabat. IN ipso FECIT qui quod iussum est adimpleuit, quia de Patre scribuntur est | IPSE DIXIT ET FACTA SVNT, IPSE MANDAVIT ET CREATA SUNT. omnia ergo IN 35 PRINCIPIO, id est in Christo, FECIT DEVS, CAELVM ET TERRAM. nam (quia, licet iam superius dixerimus, iterum repetimus, ne forsitan uestrae aures aperiantur et percipiant uerbum Dei), Christus PRINCIPIVM esse manifesta ratione probatur. ex ipsius enim persona propheta clamat DOMINVS CREAVIT ME PRINCIPIO VIARVM SVARVM IN OPERA SVA, 40 ANTE SAECVLA FVNDAVIT ME; et iterum ex persona Sapientiae ipse Christus de se dicit per prophetam EGO EX ORE ALTISSIMI PRODIVI, PRIMOGENITA ANTE OMNEM CREATVRAM. ergo in isto Filio et per istum, sicut saepius dictum est, Deus Pater omnipotens omnia fecit, sicut iterum in psalmo dicebat IN CAPITE LIBRI SCRIBTVM EST DE ME. 45

Sed dicit Iudaeus: 'Ipse qui dixit, ipse et fecit.' cui dicimus: Et quid necesse erat ut diceret, si non erat alius qui audiret et faceret? numquid sibi | dicebat FIAT.

Sed iterum dicit Iudaeus: 'Ad angelos dixit.' quibus dicimus: Sed non sic refert scribuntur ANGELI, sed habet ET FECIT 50 DEVS.

X. Clamat autem Iudaeus et dicit: 'Quomodo dicitis christiani filium habere Deum? numquid filium Deus inuisibilis et incorruptibilis genuit?' quibus iterum respondemus: Sicut Dominus ait EGO DIXI DII ESTIS ET FILII ALTISSIMI OMNES; SI ILLOS DIXIT DEOS et filios Altissimi AD QVOS SERMO DEI FACTVS EST, ET NON POTEST SOLVI SCRIBTVRA, MIHI ait 5 Dominus IRASCIMINI QVIA DIXI FILIVS DEI SVM? SI NON FACIO OPERA PATRIS MEI, NOLITE MIHI CREDERE; QVOD SI MIHI NON VULTIS CREDERE,

32. terraena V 34. qui quod V: quidquid *ed Rom* fol. 95 a 36. id est in Christo V: *om ed Rom* nam quia . . . dominus (*l. 40*): *sex fere codicis lines legere non potuit ed Rom* 39. prophete ut uid V 42. prophetam V prodibi V 44. saepius V 45. in capite: *sc. Gen. i 1* 46. iudeus V 48. fol. 95 b 49. iudeus V 50. sic refert . . . genuit (X 2): *per sex codicis lines deficiunt nonnulla in apographo Antonii Spagnolo, plura in ed Rom*

X. 1. iudeus V 3. ait . . . omnes *partim legit A. Spagnolo, lacunas ego suppleni*: nonne dictum est in lege uestra quia ego dixi Dii estis et filii Altissimi carissimi *ed Rom* 5. solbi V 6. dixit ut uid V 7. quod si V: si autem facio, et si *ed Rom*

29. Gen. i 1 34. Ps. cxlviii 5 40. Prov. viii 22, 23 42. Ecelus. xxiv 3
45. Ps. xxxix (xl) 8 (7) 50. Gen. i 27

X. 3. Ps. lxxxii (lxxxii) 6 4. Io. x 34-38

VEL OPERIBVS CREDITE. deinde dicimus: Quid uidetur Iudaeis illud quod ait Dauid ex persona sine dubio Christi DOMINVS DIXIT AD ME, 10 FILIVS MEVS ES TV EGO HODIE GENVI TE? et iterum ex persona Patris dicit ipse propheta sanctissimus Dauid | ad Filium TECVM PRINCIPIO IN DIE VIRTVTIS TVAE IN SPLENDORIBVS SANCTORVM, EX VTERO ANTE LVCIFERVM GENVI TE: quem genuit, uel de quo, dicat Iudaeus.

Dicit ergo: 'Creditis quia genuit Deus?' respondemus: Sic pro- 15 phetae dixerunt, et ita nos credimus. genuit enim, sed ut Deus, impassibiliter incorruptibiliter ineffabiliter, et ut prius dictum est, *spiritus* spiritum Deus *Deum*, sancte diuine genuit, sicut decuit Deo generare. genuit Dominus Dominum, lux lucem, splendor splendorem, potens potentem, rex regem, unus unum, solus solum, aeternus aeternum, 20 uirtus uirtutem, creator creatorem. et haec iam diximus, et dicimus, ut ualeamus: ceterum illud inexplicabile est et indicibile, quod est Pater et Filius, Filius Patris, Verbum Patris, uirtus et sapientia Patris, in quo et per quem fecit Pater omnia. hoc Verbum intellege Filium Dei, quem misit pro salute mundi, sicut propheta dixit MISIT VERBUM SVVM 25 ET SANAVIT EOS. | ergo Filius Dei dicitur qui est Verbum Patris: non ut tu carneo et culpabili sensu intellegis, Deum carnaliter nos dicere genuisse. nam audi Eseiã sanctum prophetam de Christo dicentem GENERATIONEM AVTEM EIVS QVIS ENARRABIT? numquid dici uel explicari potest quomodo Pater Filium genuerit siue Verbum protulerit?

Dicit Iudaeus: 'Volo intellegere quemadmodum ista de Christo credatis.' ad quem dicimus: Audi, scribturn est Patre dicente TECVM 30 PRINCIPIO IN DIE VIRTVTIS TVAE IN SPLENDORIBVS SANCTORVM, EX VTERO ANTE LVCIFERVM GENVI TE. qui dicit TE alium ostendit esse, hoc est secundum a se Filium suum, ad quem dicit TE: TE qui dicit 35 et sui loquentis et ad quem loquitur duas declarat esse personas. EX VTERO ait ANTE LVCIFERVM GENVI TE: VTERVM hic maiestatis sensum intellege, inenarrabilem plenitudinem profundumque | mysterium Dei, inconpraehensibilem sapientiam; ANTE LVCIFERVM GENVI TE uel ante caeli ornatum uel ante Spiritus sancti initium, quia ipse Spiritus sanctus 40 LVCIFER dicitur, qui lucem ueritatis et bonae fidei mentibus humanis infundit, quique per prophetas aeterni solis Christi ut LVCIFER aduentum saepissime nuntiauit.

8. uidetur V: + dictum *ed Rom* 11. propheta V fol. 96 a 13. uel de quo ... sicut decuit (*l. 17*): *dimidiam fere partem legere non ualuit ed Rom* 14. prophetae V 16. et ut scripsi: et V ut uid 17. sancte diuine, *cf. II 46*: sanctae diuinae ut uid V 24. propheta V 25. sanabit V fol. 96 b 27. prophetam V 29. sine V: deus *ed Rom* 30. dicit Iudaeus (iudeus V): *om ed Rom* queadmodum ut uid V 36. sensum V: *fortasse legendum sensu uel sinum* 37. intelligo *ed Rom* inenarrabile ut uid V fol. 97 a 39. ipse: ispse V 40. et bonae: et bone V; *malem* adque 41. prophetas V 42. saepissime V

9. Ps. ii 7 11. Ps. cix (cx) 3 16. *Cf. II 46-50* 22. I Cor. i 24 Gen. i 1, 10. i 3 24. Ps. cvi (cvii) 20 28. Is. liii 8 31. Ps. cix (cx) 3

XI. Nam iste Dominus Christus Filius Dei multis sanctis et ante uisus est et prius apparuisse dinoscitur; Abrahæ et Iacob et Moysi, et filii Israhel IN COLVMNA IGNIS et NVBIS, de quo Deus Pater dixerat ECCE EGO MITTO ANGELVM MEVM ANTE FACIEM TVAM QVI PARABIT VIAM TVAM ANTE TE; et filio Naue ipse uisus est, cui et dicebat EGO SVM 5 PRINCEPS MILITIAE VIRTVTIS DOMINI. utique et Filius est Patris, et ANGELVS eius dicitur id est nuntius, et PROPHETA et SACERDOS et PVER et ADVOCATVS et VIRTVS et SAPIENTIA et cetera. nam quia Abrahæ uisus est, audi scripturam dicentem | VOCAVIT ANGELVS DOMINI ABRAHAM DE CAELO ET AIT, ABRAHAM ABRAHAM NE INICIAS MANVM TVAM 10 SVPER PVERVM NEQVE FECERIS EI QVICQVAM: NVNC ENIM COGNOVI QVIA TIMES DOMINVM DEVM TVVM ET NON PEPERCISTI FILIO TVO DILECTISSIMO PROPTER ME; et quando uenerunt TRES VIRI et apparuerunt sedenti AD ILICEM MAMBRE, unde in sequentibus ita inuenies scribntum quia PLVIT DOMINVS A DOMINO IGNEM ET SVLFVR super duas 15 ciuitates Sodomam et Gomoram. audis quia DOMINVS A DOMINO PLUIT: quis DOMINVS A quo DOMINO, nisi Filius a Patre? nam ipse apparuit et Iacob, et CONVLCTATVS EST CVM EO, unde ait ipse Iacob VIDI DEVM FACIE AD FACIEM, ET SALVA FACTA EST ANIMA MEA: utique in figura corporis Christum uiderat quam erat postea suscepturus, cum quo et 20 CONVLCTATVR. nam de Patre scribntum est QVEM VIDIT HOMINVM NEMO NEQVE VIDERE POTEST; et iterum NON POTEST ait ipse Deus Pater HOMO FACIEM MEAM VIDERE ET VIVERE. ipse ANGELVS | DOMINI qui et Christus APPARVIT Moysi in rubo IN IGNE, ipseque dixit EGO SVM DEVS ABRAHAM ET DEVS ISSAAC ET DEVS IACOB: qui dictus est ANGELVS 25 primo DOMINI in igne apparuisse, ipse locutus deinde dicitur et dixisse EGO SVM DEVS ABRAHAM et ISAAC et IACOB. Iesu quoque filio Naue in ripa fluminis stanti AD HIERICO apparuisse refertur ipsum Dominum Christum gladium tenentem IN MANV, cui cum diceret Iesus REX NOSTER ES AN ADVERSARIORVM? ait Dominus ad eum EGO SVM PRINCEPS 30 MILITIAE VIRTVTIS DOMINI. iste est PRINCEPS principatum gerens,

XI. 5. cui: qui V 7. profheta V 9. fol. 97 b uocabit V 10. ne inicias scripsi: ne inicias ut uid V, non extends ed Rom 11. neque feceris . . . mambre (l. 14): legere non potuit ed Rom 14. ita scripsi: ibi ut uid V 17. quis: quia ut uid V: qui ed Rom 18. et: ei ut uid V 20. et conluctatur scripsi: et conluctatus ut uid V; malis fortasse est conluctatus cum ed Rom 23. fol. 98 a 24. et V: fortasse legendum est 26-28. locutus . . . Iesu quoque . . . refertur: haec quattuor uerba legere non potuit ed Rom 29. rex: ita ut uid V, cf. l. 32 31. principatum gerens scripsi: principatum querens V

XI. 3. Exod. xiii 21 4. Exod. xxiii 20, Mark i 2 5. Ios. v 14 7. Deut. xviii 18: 1 Reg. ii 35: Is. lii 13: 1 Io. ii 1: 1 Cor. i 24 9. Gen. xxii 11, 12 13. Gen. xviii 1, 2 15. Gen. xix 24 18. Gen. xxxii 24, 30 21. 1 Tim. vi 16 22. Exod. xxxiii 20 23. Exod. iii 2, 6 28. Ios. v 13, 14

ipseque REX a Patre CONSTITVTVS, ipso testante et dicente EGO AVTEM CONSTITVTVS SVM REX AB EO.

Nam et in quodam psalmo ex persona ipsius Christi loquentis dicebat
 35 Daud INMOLA DEO SACRIFICIVM LAVDIS ET REDDE ALTISSIMO VOTA
 TVA, ET INVOCA ME IN DIE PRESSVRAE ET ERIPIAM TE ET GLORIFICABIS
 ME. admonet in istis uersiculis INMOLARI deberi Deo Patri, et se
 INVOCARI | ut auxilietur supplicibus suis; prout diceret 'Redde Patri
 obsequium laudis, et ego tibi praestabo auxilium; protegentis honora
 40 genitorem, et me inuenies adiutorem'. unde ipse et in sancto
 aeuangelio dicebat EGO HONORIFICO PATREM MEVM ET VOS INHONORA-
 TIS ME.

Nos ergo christiani VNVM, ut diximus, DEVM PATREM credimus et
 confitemur, ET VNVM DOMINVM nostrum IESVM CHRISTVM Filium eius,
 45 quem et lex et prophetae locuti sunt; et per ipsum Deum Patrem
 oramus, et ipsi gratias agimus, quia et ipse Saluator ita nobis mandauit,
 dicens et omnibus credere uolentibus HAEC EST VITA AETERNA VT
 COGNOSCANT TE SOLVM VERVM DEVM ET QVEM MISISTI IESVM CHRISTVM.
 ergo cognoscentes praeepta saluatoris nostri Christi unum Deum
 50 Patrem per ipsum semper laudemus, CUI EST GLORIA IN SAECVLA.
 AMEN.

38. fol. 98 b supplicibus V 39. prestabo V 41. inhonorastis *ed Rom*
 43. ut diximus V: *om (sine lacunae indicio) ed Rom* 45. prophetae V 46. manda-
 bit V 49. precepta V

32. Ps. ii 6 35. Ps. xlix (1) 14, 15 41. Io. viii 49 43. 1 Cor. viii 6:
cf. Symbolum Nicaenum 47. Io. xvii 3 50. Rom. xi 36 *etc*